

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/193588,Pawel-Gluszek-Polskie-dzieci-tulacze.html>
10.03.2026, 03:03

Paweł Głuszek: Polskie dzieci tułacze

W związku z pogarszającą się sytuacją bytową Polaków i nieprzychylną postawą władz sowieckich wobec armii gen. Andersa, podjęto decyzję o ewakuacji z terytorium ZSRS. Razem z żołnierzami na Bliski Wschód wyprowadzono tysiące cywilów. Wśród nich były dzieci, w tym wiele sierot. Jedną z nich była Maria Bonikowska.

Po zawarciu w lipcu 1941 r. układu Sikorski-Majski na terenie ZSRS zaczęto tworzyć armię polską, na czele której stanął gen. Władysław Anders. Do punktów werbunkowych powstającej armii przybywali zwolnieni z łagrów żołnierze. Towarzyszyło im tysiące cywilów, w większości kobiet i dzieci. Wszystkich przyjmowano z otwartymi ramionami, a to wzbudzało niezadowolenie Stalina i Sowietów.

Powstające wojsko polskie nie miało jednak możliwości, aby zapewnić utrzymanie tak wielkiej masie ludzi.

W związku z pogarszającą się sytuacją bytową Polaków w obozach werbunkowych i nieprzychylną postawą władz sowieckich wobec armii gen. Andersa, podjęto decyzję o ewakuacji Polaków z terytorium ZSRS. Razem z żołnierzami na Bliski Wschód wyprowadzono tysiące cywilów. Wśród nich były dzieci, w tym wiele sierot.

Szlak Nadziei

Polskie dzieci trafiły przede wszystkim do obozów dla uchodźców prowadzonych przez Brytyjczyków w Iranie (Teheran, Ahwaz, Pahlevi, Isfahan). Część z nich pozostała w Palestynie (Jerozolima, Tel Awiw). Wiele dzieci trafiło do Indii, do obozów dla uchodźców w Balachadi, Karaczi i Bandrze, niektóre do Meksyku (Santa Rosa), inne do brytyjskich kolonii w Afryce (Rodezja Północna i Południowa, Uganda, Związek Południowej Afryki). Polskie sieroty trafiły również do Libanu i na Cypr oraz do Nowej Zelandii (Pahiatua).

We wszystkich miejscach, gdzie przebywały polskie dzieci, powstawały przedszkola, szkoły powszechne oraz gimnazja. Organizowano także kursy zawodowe, powstawały drużyny harcerskie. Polskie dzieci mogły się uczyć i spędzać wolny czas na zajęciach w świetlicach, bibliotekach, organizując amatorskie teatry i zespoły folklorystyczne. Oprócz edukacji i kultury, kładziono również nacisk na rozwój turystyki i sportu (wycieczki, zawody sportowe).

Los Marii Bonikowskiej

W samej Palestynie, podczas wojny, razem z polskimi żołnierzami, przebywały tysiące

cywilów, w tym około półtora tysiąca dzieci, w większości sierot. Jedną z nich była Maria Bonikowska.

W 1939 r. Maria Bonikowska z rodzicami i dwoma młodszymi braćmi została wywieziona przez Sowieców na Syberię. W 1941 r., po podpisaniu układu Sikorski-Majski, ojciec Marii, Zdzisław Bonikowski, wyruszył, aby wstąpić w szeregi formującej się armii gen. Andersa. W tym samym czasie zmarła jej matka.

Trzynastoletnia Maria razem z dwójką młodszych braci ruszyła śladami ojca. Po przybyciu do punktu werbunkowego polskiej armii, okazało się, że ich ojciec również zmarł. Zostali sierotami. Nie wiadomo, jaki byłby dalszy los dzieci, gdyby polscy żołnierze nie zabrali ich ze sobą do Iranu.

► [**Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl**](http://przystanekhistoria.pl)